

**СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ СУДДІВ І ДЕРЖАВНИХ ОБВИНУВАЧІВ З КРИМІНАЛЬНОГО
ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ
SPECIALIZATION OF JUDGES AND PUBLIC PROSECUTORS OF CRIMINAL
AND ADMINISTRATIVE PROCEDURE – AS THE WAY TO COUNTERACT THE CORRUPTION**

Кошовий І.В.,
*здобувач Національної академії
Служби безпеки України*

Статтю присвячено проблемам спеціалізації суддів і державних обвинувачів, вибору шляхів завершення судово-правової реформи в контексті судової спеціалізації з метою ефективної протидії корупції.

Ключові слова: корупція, спеціалізація, судова система, державний обвинувач.

Статья посвящена проблемам специализации судей и государственных обвинителей, выбору путей завершения судебно-правовой реформы в контексте судебной специализации с целью эффективной борьбы с коррупцией.

Ключевые слова: коррупция, специализация, судебная система, государственные обвинители.

The article deals with the problems of specialization of judges and public prosecutors, choosing ways of finishing the judicial reform in the context of judicial specialization to effectively combat corruption.

Key words: corruption, specialization, judiciary, public prosecutors.

Постановка проблеми. Одним із першочергових заходів з ефективної реалізації антикорупційного законодавства є приведення нормативно-правових актів України у відповідність до статей міжнародного права [1], зокрема ст. 20 Європейської Конвенції про корупцію в контексті кримінального права [2] щодо запровадження спеціалізації суддів і прокурорів (державних обвинувачів) з кримінального та адміністративного переслідування корупційних правопорушень та закріплення гарантій їхньої самостійності та неупередженості.

Зазначу, що ст. 36 Конвенції ООН проти корупції також визначено необхідність створення спеціалізованих органів. Зокрема, відповідно до основних принципів своєї правової системи кожна держава зобов'язується забезпечувати наявність органу або органів чи осіб, які здійснюють боротьбу з корупцією в рамках правоохоронної системи [3].

В Україні на порядку денному координаційної наради керівників правоохоронних органів «Про першочергові заходи з реалізації нового антикорупційного законодавства» також піднімалося дане питання як актуальне. Це визначило актуальність статті.

Аналіз останніх досліджень. Спеціалізація судів загальної юрисдикції на розгляді кримінальних, а також справ про адміністративні правопорушення передбачена ст. 18 Закону України від 07.07.2010 № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» [4]. Теоретичну основу статті становлять наукові положення, що стосуються судоустрою в контексті спеціалізації, які містяться в наукових працях В.Д. Бринцева, О.В. Буряк, Л.С. Виноградової, Ю.М. Грошевого, О.С. Захарової, І.І. Ємельянової, В.В. Костицького, В.Т. Маляренка, В.В. Онопенка, Д.М. Притики, А.О. Селіванова, В.М. Троневої та інших. Особливу увагу було приділено ґрунтовним дослідженням Горана Клеменчича, Янека Стусака, Інесси Гайки, Ольги Савран та Артураса Дудоитиса [5]. Незважаючи на здійснені дослідження, до цих пір не обрано шляхи завершення судової реформи в контексті судової спеціалізації та недостатньо уваги приділено тому, що саме спеціалізація може стати дієвим інструментом у боротьбі з корупцією. Тому **метою статті** стало розроблення основ спеціалізації суддів, прокурорів для підвищення ефективності протидії різним корупційним правопорушенням.

Виклад основного матеріалу. У Двадцяти основних принципах боротьби з корупцією йдеться про те, щоб забезпечити, аби особи, що відповідають за запобігання корупції, проведення розслідування і винесення судового рішення за фактами корупції, володіли незалежністю і автономністю, не піддавалися неправомірному впливу і мали у своєму розпорядженні ефективні засоби, необхідні для збору доказів, захисту осіб, які надають сприяння органам влади у боротьбі з корупцією, а також для забезпечення конфіденційності розслідувань. Окрім того, йдеться про те, щоб сприяти забезпеченню спеціалізації осіб або органів, які відповідають за протидію корупції, та забезпечувати їх відповідними засобами і підвищувати рівень їхньої професійної підготовки, який необхідний їм для виконання відповідних завдань [6]. Таке положення відповідає Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів [7].

Спеціалізація в найширшому вигляді означає наявність спеціально підготовлених кадрів з особливими

знаннями і досвідом та зі спеціальними повноваженнями у сфері боротьби з корупцією, а саме з кримінального та адміністративного переслідування корупційних правопорушень, з метою забезпечення своєчасного і якісного розгляду судових справ за визначеною категорією. Це функція відповідних судових установ, визначена в їх правах та обов'язках.

Конвенції ООН та Ради Європи по боротьбі з корупцією заклали такі критерії ефективності антикорупційних інституцій: незалежність, спеціалізація, професійна підготовка й адекватні ресурси.

Європейська Конвенція про корупцію в контексті кримінального права встановлює стандарти для спеціалізованих правоохоронних органів, які можуть бути забезпечені як за допомогою створення нового спеціалізованого органу, так і за допомогою призначення відповідальних осіб у межах вже існуючих інститутів [2] (наприклад, в органах прокуратури).

Перш за все, спеціалізовані органи або особи повинні володіти необхідним рівнем незалежності відповідно до фундаментальних принципів правової системи держави-учасника, для того щоб мати можливість ефективно здійснювати свої функції без будь-якого незаконного втручання в їхню діяльність. Персонал таких органів повинен мати відповідну підготовку і всі необхідні ресурси для виконання поставлених перед ним завдань (у тому числі проходити стажування та навчання в міжнародних організаціях на кшталт Міжнародної антикорупційної академії).

Поняття «необхідний рівень незалежності» має визначитися нормативно-правовими актами, внутрішньою практикою, кодексами поведінки. Так, зокрема, основи незалежності суддів вже визначені в Основних принципах незалежності судових органів, схвалених резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року відповідно.

Вважаємо, що незалежність означає захист від впливу, а особливо – від неправомірного політичного тиску. Цього неможливо досягти без наявності справжньої політичної волі, спрямованої на викоринення корупції. Політична воля завжди визначається всебічною антикорупційною політикою. Остання передбачає розроблення та здійснення низки послідовних заходів держави та суспільства, спрямованих на усунення причин та умов, що породжують корупцію в різних сферах суспільного життя та сприяють її поширенню, а також на мінімізацію наслідків корупційних правопорушень. Для забезпечення незалежності не менш важливу роль відіграють структурна автономія органу (особи), а також чітко прописані правовий статус та повноваження.

Для забезпечення незалежності є необхідним: забезпечення того, щоб вибір справ конкретної категорії був випадковим і один і той самий прокурор (суддя) вів справу від початку до кінця; право піддавати сумніву будь-яке втручання в діяльність прокурора або судді; ефективна процедура призначення прокурорів та суддів; прозора та ефективна процедура прийому на службу таких осіб – суб'єктів протидії корупції; сильна мотивація до боротьби з корупцією; співробітництво з громадянським суспільством.

Ці положення мають бути внесені як до законів України «Про прокуратуру», «Про судоустрій і статус суддів», відповідних статей Конституції України (зокрема, ст. 121), так і до антикорупційного законодавства.

На сьогодні існує кілька основних способів забезпечення спеціалізації осіб, які протидіють корупції:

- вузька компетенція з конкретних видів правопорушень;

- спеціалізація в правоохоронних і судових органах.

Міжнародні стандарти визначають основні критерії спеціалізації антикорупційних інституцій. Головні з них включають: незалежність і автономію; наявність спеціально підготовлених і кваліфікованих співробітників; забезпечення необхідними повноваженнями та ресурсами. Проте аналіз норм міжнародного права довів, що такі стандарти не передбачають порядку створення та організації роботи спеціалізованого антикорупційного органу чи окремої особи, але певна практика напрацьована.

Так, наприклад, за досвідом країн СНД можуть створюватися цілі системи – спеціалізовані прокуратури, які включають прокуратури і прокурорів, що діють в окремих спеціальних галузях. І зокрема, антикорупційна прокуратура, яка діє поряд з військовою або транспортною прокуратурою, та спеціалізується на боротьбі з корупційними злочинами й здійснює свої повноваження на всій території країни. Для розкриття корупційних злочинів резонансного характеру також створюються постійно діючі слідчо-оперативні групи. У країнах Європи на базі органів прокуратури також формуються окремі

спеціальні органи, зокрема Спеціальна прокурорська служба з економічних злочинів, пов'язаних з корупцією (Іспанія), Управління з попередження корупції та організованої злочинності, що є спеціалізованим органом в структурі прокуратури (Хорватія). Детальну інформацію про діяльність зазначених органів публікує GRECO. Досвід організації та діяльності таких органів має бути вивчено, ретельно проаналізовано перед внесенням відповідних змін до вітчизняного законодавства.

Висновки. Наголошу, що найпопулярнішим у світі залишається досвід створення спеціалізованих органів з боротьби з корупцією в структурі правоохоронних органів. Так, вони можуть створюватися в органах, на які покладається обов'язок виявлення та розслідування корупції (спеціалізовані). У деяких країнах всі функції об'єднуються в одному відомстві, що є на сьогодні не зовсім доречною практикою для України. Створення спеціалізації суддів та прокурорів, а також окремих антикорупційних структур на базі спеціалізованих правоохоронних органів (МВС України, а також СБ України, що визначено в рішеннях останніх колегій СБ України), передбачає, що вони наділяються повноваженнями з ведення попереднього слідства чи кримінального переслідування, і передова міжнародна практика доводить, що рідко ці функції об'єднують в рамках однієї установи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію / Упоряд. : М.І. Камлик та інші. – К. : Школяр, 1999 – 480 с. – ISBN 966-7117-20-0
2. CETS - 173 Конвенція про корупцію у контексті кримінального права – Режим доступу : <http://www.coe.kiev.ua/docs/cets/cets173.htm>
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (укр/рос) Ратифікація від 18.10.2006 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, N 49
4. Про судоустрій і статус суддів // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, N 41-42, N 43, N 44-45, ст.529
5. Специализированные институты по борьбе с коррупцией : обзор моделей, подготовленный Организацией экономического сотрудничества и развития Сеть по борьбе с коррупцией для стран Восточной Европы и Центральной Азии – Режим доступу : <http://www.oecd.org/corruption/acn/39972100.pdf>
6. Госбук On the twenty guiding principles for the fight against corruption Режим доступу: <http://www.gosbook.ru/document/15139/15170/preview>
7. Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, затверджена Указом Президента України від 10 травня 2006 року N 361/2006 Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/361/2006#Find>